

A.B. ΜΟΥΜΤΖΑΚΗΣ

ΔΟΚΙΜΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ
«Αντιγόνη» του Σοφοκλή στίχοι, 278-314
(Βασικές περιληπτικές αναφορές)

- Ένταξη της ενότητας στο συνολικό έργο και σύνδεση με τα προηγούμενα.
- Σωστή ανάγνωση της ενότητας από τον καθηγητή.
- Μετά από συντομότατη σιωπηρή εργασία των μαθητών αναζήτηση σε γενικές γραμμές του θέματος της ενότητας ή της σκηνής.
- Με τη βοήθεια του λεξιλογίου, που παραθέτει το σχολικό βιβλίο, και του καθηγητή αρχίζουν οι μαθητές κατευθείαν τη μετάφραση κατά περίοδο ή ημιπερίοδο. Η βοήθεια της Γραμματικής και του Συντακτικού ζητείται μόνο στα δύσκολα σημεία. Η μετάφραση γίνεται σε σωστό νεοελληνικό λόγο, έστω και αν περνά από την κατά λέξη μετάφραση.
- Ακολουθεί η αναλυτικότερη ερμηνεία της ενότητας: στίχοι 277-278: Ο Χορός έμμεσα δεν εγκρίνει την απόφαση του Κρ. (βλ. και 211 κ.ε.). Η αντίρρηση διατυπώνεται με πολλή προσοχή (θήλατον, ξύννοια, πάλαι).

Ο Κρ. απαντά επαναλαμβάνοντας περίπου ηχητικά την τελευταία λέξη του Χορού (πάλαι, παῦσαι). Επανάληψη έχουμε και με το κάμέ. Ο Χ. είπε έμοί τοι.

Η απάντηση του Κρ. δείχνει την ταραχή και την οργή του. Αρχίζει με την προστακτική παῦσαι και συνεχίζει με τις λέξεις άνους και γέρων. Μιλά έτσι προς τους γέροντες για τους οποίους πριν από λίγο είχε πει τιμητικά λόγια (164-169).

Ο ίδιος είναι ήδη "μεστός οργής" παρόλα όσα λέει στο στίχο 280. Άλλωστε η οργή και η γενικότερη ψυχική ταραχή του Κρ. φαίνεται όχι μόνο στο περιεχόμενο αλλά και στον τρόπο των λόγων του. Έτσι παρατηρούμε:

- α) επαναλήψεις και πλεονασμούς (282, 293),
- β) ανακρίβειες, υπερβολές (286-287, 285 (έκρυπτον), 289 (πάλαι),
- γ) διατύπωση απόψεων με ερωτηματικό τρόπο (284-288) και μάλιστα με τη διμελή ερώτηση που περιορίζει μόνο σε δύο τις πιθανές απαντήσεις, τις οποίες και στη συνέχεια απορρίπτει ο ίδιος (289),
- δ) συμπλοκή πολλών ειδών δευτερευουσών προτάσεων,
- ε) κατηγορηματική διατύπωση και αυταρχικό ύφος (παῦσαι, οὐκ άνεκτά, είσοράς, οὐκ έστιν, έξεπίσταμαι, καλῶς κτλ).

Το λογύδριο για το χρήμα (295-303) στηρίζεται σε δικό του αυθαίρετο συμπέρασμα και αυτό χαρακτηρίζει το πρόσωπο του ήρωα. Όλα αυτά που λέει, ενώ παρουσιάζουν αλήθειες, ωστόσο στο στόμα του Κρ. και στηριγμένα σε ψεύτικη βάση, φαντάζουν στομφώδη και ξένα. Με όλα αυτά ο Σοφοκλής καταρτίζει το θεατρικό πρόσωπο του Κρ.

Η ειρωνεία, 293-294, στηρίζεται δε δύο στοιχεία: ο Κρ. κάνει λάθος και στα πρόσωπα και στα κίνητρα.

Στο στ. 292 οι λέξεις δείχνουν τη γνώμη του Κρ. για τη δικαιοσύνη (δικαίως) και τη στοργή (στέργειν). Οι λέξεις τον πρόδωσαν. Η φράση: υπό ζυγῶ... χρησιμοποιείται για τα υποζύγια.

Για τον τυραννικό χαρακτήρα του Κρ. βλ. και 479 (ὅστις δούλος ἐστι), 667(χρή κλύειν), 738 (τοῦ κρατοῦντος ἢ πόλις). Ο γνωμικός αόριστος (300) κάνει την άποψη βεβαιότερη.

Το ουσιαστικό είναι ισχυρότερο από το επίθετο (301, δυσσέβειαν αντί δυσσεβές, πβ. ν.ε.: είναι η ίδια η καλοσύνη αντί είναι καλή, το λαϊκό: αυτός είναι μεγάλη αμαρτία κτλ).

Την εμμονή στην απόφασή του ο Κρ. τη συνδέει με το Δία: η υποθετική πρόταση (304) διακηρύσσει την ευσεβειά του.

Ἵβρις υπάρχει (309) όχι για τους φύλακες αλλά για τον ίδιο τον Κρέοντα, μόνο που θα το κατανοήσει πολύ αργά (βλ. 1113-1114). Κι αυτό αποτελεί άλλη μια τραγική ειρωνεία.

Η μακάβρια ειρωνεία (311) κάνει τραγικά αδέξιο τον Κρ.: Οι φύλακες δε θα μπορέσουν να "μάθουν", αφού ήδη θα έχουν πεθάνει.

Το "μέρος" του Κρ. τελειώνει με ένα γνωμικό (313- 314). Οι λόγοι των ηρώων κλείνουν συχνά με γνωμικές φράσεις. Αυτός που μιλά βάζει στο τέλος τις σοφότερες σκέψεις του. Για το χαρακτηρισμό του Κρ. μπορούμε να ρωτήσουμε τους μαθητές:

Σε ποιους στίχους φαίνεται η προσπάθεια του Κρ. να δείξει ότι είναι ευσεβής, φιλόπατρις, δίκαιος, δημοκρατικός, ηθικά αδιάφθορος, συνειτός. Επίσης οι μαθητές μπορούν:

α) Να βρουν και να εκτιμήσουν τα επιχειρήματα του Κρ. με τα οποία στηρίζει τις απόψεις του.

β) Να πουν πώς κρίνονται σήμερα οι σκέψεις του Κρ. που αναφέρονται στο χρήμα. Από τις ασκήσεις αυτές μια δίνεται για το σπίτι. Μπορεί όμως και οι τρεις να απαντηθούν στην πορεία της εργασίας μας στην ενότητα.

Η επεξεργασία-ανάλυση διασπά τη διδακτική ενότητα σε πολλά μέρη. Στο τέλος μια συνολική μετάφραση, ή και μόνο ανάγνωση, την ανασυνθέτει.

ΜΙΚΡΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
για την ΑΝΤΙΓΟΝΗ ΤΟΥ ΣΟΦΟΚΛΗ
(σε προσιτά εκπαιδευτικά περιοδικά)

- Σωκρ. Γκίκα, Η "Αντιγόνη" του Σοφοκλή, Ν.Παιδεία, ττ.37 και 38.
- Σωκρ. Γκίκα, Ερμηνευτική προσέγγιση της "Αντιγόνης" του Σοφοκλή, Λόγος και Πράξη, τ. 20.
- Κ. Ν. Γραϊκού, Η "Αντιγόνη" του Σοφοκλή, Ερμηνευτική Προσέγγιση, Ν. Παιδεία ττ. 39, 40, 41.
- Ιωάννη Αχ. Μπάρμπα, Το πρώτο χορικό της "Αντιγόνης" του Σοφοκλή (στ. 332-375) Φιλολογος, τ.5.
- Κ. Παπαμιχαήλ, Η "Αντιγόνη" του Σοφοκλή, μια πρακτική προσέγγιση, Ν. Παιδεία τ.19.

- Αθαν. Φραγκούλη, Η "Αντιγόνη" του Σοφοκλή, Μεθοδική Ερμηνεία, εκδ. Ορόσημο, Αθήνα 1978.
- Αθαν. Φραγκούλη, Το πρώτο στάσιμο της "Αντιγόνης" του Σοφοκλή (στ. 332-375), Φιλολόγος, τ.36.
- Αθαν. Φραγκούλη, Ο δραματικός ρόλος του χορού στην "Αντιγόνη" του Σοφοκλή, Φιλολόγος, τ.47.
- Αθαν. Φραγκούλη, Σοφοκλή Αντιγόνη, Η υποτιθέμενη προδοσία του Πολυνείκη, Λόγος και Πράξη, τ.25.

(από το προσωπικό αρχείο της συναδέρφου Μαρίας Ευδωρίδου)